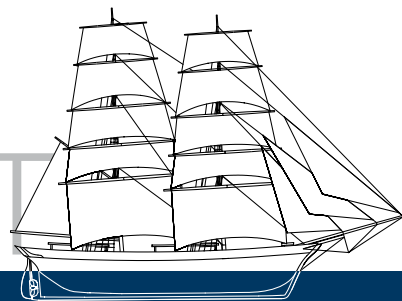

BRIGGEN TRE KRONOR BLADET

NUMMER 3 • HÖSTEN 2019

Med vind i seglen

Rapport från
örn- och sälsegling

En enastående
upplevelse

Tall Ships' Races 2019

Amanda Högdén
– briggens nästa
skeppsläkare?

Medlemsworkshop

Briggen får besök
av en drottning

*Tre Kronor af Stockholm på Stora
Värtan kvällen den nionde september.
Simeon seglade några dagar senare
hem till Tyskland med tyska
briggen Roald Amundsen.*

FOTO: SIMEON SCHMAUß

Med vind i seglen!

Nu har vi vind i seglen igen efter en sommar av rekonstruktion.

Rekonstruktionen blev godkänd i slutet av juli och nu pågår fortsatt arbete med att hitta en verksamhet som kan komma i balans, med nya friska tag och ett aktivt seglande fartyg.

Vi i föreningen kommer fortsatt och med ny kraft fokusera på vårt huvuduppdrag:

"Föreningen har till syfte att stödja och främja byggande, brukande och underhåll av briggen Tre Kronor af Stockholm. Föreningen ska sprida och främja intresset för traditionsfartyg, maritim kultur och hantverksskunnande samt engagera medlemmarna i därtill anknutna verksamheter..."

Och det gör vi, över 2 300 medlemmar, genom att bemanna fartyget, sköta årligt underhåll och visa fartyget för allmänheten allt genom våra volontärgrupper.

Men vi vill bli fler aktiva medlemmar i föreningen!

Därför bjöd vi i september in till en annorlunda Briggmåndag, där vi i stället för att lyssna på ett spännande föredrag fick hålla låda själva. Med inspirerande hand ledde oss vår egen intendent Nora Giertz oss genom uppgifterna i workshopen. Alla närvarande medlemmar fick komma till tals och några av ämnena som diskuterades flitigt var till exempel:

- **Ekonomi** – Hur vi på olika sätt kan få in mer pengar till föreningen och därmed fartyget – en idé var att ha en grupp som löpande hjälper till att ansöka om medel från olika stiftelser och fonder.
- **Värdskap** – Kan vi bemanna våra korta seglingar med två till tre medlemmar varje segling som kan vara lite guider; utöver det fina som besättningen tar hand om, vad vi ser när vi passerar utmed Stockholms stränder, historia och historier...många idéer finns.
- **Kommunikation** – Hur når vi ut än mer till både nya medlemmar och till seglande gäster, finns det nya målgrupper att ta tag i och bearbeta, här kan vi kavla upp ärmarna – ett konkret tips som vi snarast ska försöka förverkliga är att översätta vår hemsida och informationsmaterial till tyska och engelska.
- **Kurser** – Att lära sig mer är något många vill. Det kan vara första hjälpen, förarbevis, hantverk och segelmakeri och mer därtill – här behövs till exempel ett litet gäng som kan hjälpa till att bli "kursadministratörer".

Det här var bara ett axplock av den stora mängd idéer som vi fick in denna trevliga kväll och vi riktar ett stort tack till alla som bidrog. Vi kommer i nästa Briggblad kunna rapportera om några av idéerna som vi går vidare med och aktivt förverkligar. Det är viktigt att vi inte biter för stor tugga utan försöker aktivera några få saker och sedan får det rulla på.

Om ni nu grunnar på något ni vill delge oss – tveka inte utan maila mig på: josefin.sollander@briggentrekronor.se

Ha en fortsatt härlig höst! ■

Josefin, ordförande Föreningen Briggen Tre Kronor

PS: Kom gärna förbi på söndagarna när vi har Öppet Skepp på Kastellholmen eller anslut till Rigg-gruppen som ses på tisdagar! Läs mer om volontärverksamhet på sidorna 14-15.

BRIGGEN TRE KRONOR

CITERA OSS GÄRNA MEN ANGE KÄLLAN! COPYRIGHT RESPEKTIVE SKRIBENTER OCH FOTOGRAFER. TEXT- OCH BILDMATERIAL ÄR TILLHANDAHÅLLNA IDEELLT. REDAKTIONEN FÖRBEHÅLLER SIG RÄTTEN ATT REFUSERA ELLER REDIGERA I TEXTBIDRAG. BRIGGENBLADET PRODUCERAS MED MILJÖVÄNLIGAST TÄNKBARA TEKNIK. TRYCKERIET ÄR SVANENMÄRKT OCH FSC-CERTIFIERAT (FOREST STEWARDSHIP COUNCIL). ISSN 2002-3502

BRIGGENBLADET GES UT AV FÖRENINGEN BRIGGEN TRE KRONOR

• ANSVARIG UTGIVARE OCH REDAKTÖR PER BJÖRKDAHL • E-POST: bladet@briggentrekronor.se
 • WWW.BRIGGENTREKRONOR.SE • MEDLEMSKONTAKT: foreningen@briggentrekronor.se • 08-545 024 10
 • ÖRLOGSVÄGEN 11 • KASTELLHOLMEN • 111 49 STOCKHOLM • TRYCK ÅTTA.45 TRYCKERI AB

Rapport från örn- & sälsegling

Nynäshamn 20:e september.

En liten beskrivning av de senaste två dagarna på *Tre Kronor*:

Vi avgick från Stavnäs igår morse med 6 gäster, 9 elever från Marina och en stor besättning bestående av en ryska, två tyskar, två danskar, två ålänningar, en dalmas, några västkustare och några stockholmare.

Vi backade ut några meter från pontonbryggan och satte segel efterhand. Kursen lades ut mellan Runmarö och Nämndö, genom Hjärtskärshålet och ut till havs. Lårvind ner förbi Sjalberget, men där såg vi bara ett par skallar. Vidare i god undanvind, 7-8 knop ner till Stora Ivarn vid Huvudskär. Där fanns massor av säl så vi minskade segel och seglade ett varv vid klippan medan sälarna tittade på oss och vi glodde tillbaka. Kursen lades sedan norr om Huvudskär tills vi på grund av skjutövningar vid Stabbo var tvungna att ta en annan rutt än planerat. Bärga och beslå allt, maskingång genom Järnholmssund och ankra till natten i viken på Vitsgarn.

Fredag morgon. Stilla och vackert. Efter lugn frukost, städning, mm gjordes sjöklart. Sejsingar lossades och ankarkättingen kortades; gäster, elever och besättning stand by. Några segel sattes, ankaret lättades, skutan föll av, mera segel sattes till och vi seglade ut ur viken.

Ute på Mysingen låg vinden rakt emot från SW, 6-9 m/sek. Vi skärpte för bidevind och med alla segel satta kryssade vi ner för fjärden. Efter fem timmar och 9 stagvändningar fick vi ge upp strax norr om Östra Röko. Bärga och beslå efterhand och köra maskin den sista biten in till Nynäshamn där gäster och elever med mycket känslor lämnade fartyget.

I morgon och på söndag två fullbokade "Fyrsafari" resor innan vi seglar tillbaka hemåt igen.

FOTO: JIM HANSSON

Kryssen över Mysingen fångad som skärmdump i Marineträff.

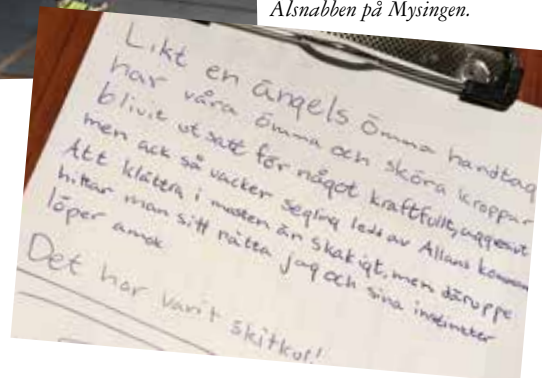

Elever och besättning på seglingen.

FOTO: SJÖHISTORISKA MUSEET

Bilden på *Tre Kronor* ovan togs av dykande arkeologen Jim Hansson precis efter han hade kommit upp från fotograferingen av "Kostervraket" utanför Älsnabben på Mysingen.

Några seglingar till återstår innan vi avslutar säsongen 2019. ■

/ALLAN PALMER

Rekonstruktionen i Briggen Tre Kronor AB avslutad

Tingsrätten beslutade den 7 augusti att rekonstruktionen i Briggen Tre Kronor AB skulle upphöra efter rekommendation av rekonstruktören.

Utfallet av rekonstruktionen blev att alla oprioriterade långivare har accepterat bolagets ackordserbjudande, som innebär att de kvittar minst 75 % av sin fordran, totalt 10,0 mkr, mot aktier i en kommande nyemission, som vi planerar genomföra under hösten. En mindre andel har valt att skriva av huvuddelen av sin fordran, totalt 0,7 mkr.

När det gäller krediterna med bankerna och Almi pågår för närvarande förhandlingar med målet att hitta en samordnad och fördelaktigare kreditlösning än den som gäller idag.

Avslut av rekonstruktionen bedömdes vara en förutsättning för att kunna finna en bättre långsiktig finansieringslösning med dessa parter. Även vårt arbete med att finna nya kunder och partners förutsatte att rekonstruktionen avslutades så fort som möjligt.

Vi arbetar nu för fullt med att söka nya partners till vårt nya projekt "Expedition Rädda Östersjön". Vi räknar med att under hösten kunna teckna de första samarbetsavtalen. Bolaget har även engagerat en ny säljare Peter Göthe, som redan under rekonstruktionen började arbeta deltid med att finna nya partners till expeditionen.

Utöver detta kommer vi att genomföra dels kvittningsemissionen samt en ny kontantemission som är nödvändig för att säkra upp bolagets likviditet för kommande satsningar. Vi hoppas att såväl befintliga aktieägare och nya investerare kommer att delta i denna emission.

Vi är oerhört lättade och tacksamma över att rekonstruktionen gick att genomföra och arbetar nu vidare för att trygga Briggen Tre Kronors fortsatta verksamhet.

Styrelsen i Briggen Tre Kronor AB

Tina Ahlin om Skärgårdsturnén 2019:

En enastående upplevelse

– Årets Skärgårdsturné blev en succé - igen! Det säger Tina Ahlin, konstnärlig ledare och initiativtagare till turnén.

– Det är andra året vi samarbetar med Briggen Tre Kronor och fartyget har varit med i stort sett hela Skärgårdsturnén. Alla artister och musiker har bott ombord och åkt mellan spelplatserna från Öregrund i norr till Värmdö i söder.

Årets artister var Ebbot Lundberg, Viktoria Tolstoy, Peter Carlsson och Tina Ahlin, med musikerna Johan Strindberg, kontrabas och kapellmästare, Morgan Ågren, trummor, Kristin Stenerhag, keyboards och sång och Krister Jonsson, gitarr och kör.

– Turnéveckan har varit en enda lång highlight med underbart kamratskap och jättefint högsommarvader, berättar Tina. Det finns faktiskt många gemensamma nämnare bland musiker och besättning, inte minst i hur man samarbetar, säger hon.

– Ett oförglömligt minne var när vår kära kapten Allan en stekhet dag lät oss hoppa från skeppet och bada. Och vår spellediga dag som blev en magnifik tur från Fyrskepsudden i Öregrund ut till havs. De som ville prova fick klättra upp i masten och hissa segel med besättningen. Och så enastående vackra kvällar när himlen färgades röd och vi satt på däck och lyssnade på Povel Ramels "Balladen Om Eugen Cork", minnen för livet! Vi längtar redan till nästa sommar, avslutar hon. ■

/BERÄTTAT FÖR: PER BJÖRKDAHL
FOTO: SKÄRGÅRDSFOTO VÄRMDÖ

Skärgårdsturnén 2019

22 juli Tyresö Slott
23 juli Österskärs Havsbad
24 juli Fyrskepsudden, Öregrund
26 juli Furusunds Vårdshus, Furusund
27 juli Kärleksudden, Norrtälje
28 juli Rindö Redutt, Rindö
29 juli Malma Gård, Värmdö

Krister Jonsson, Peter Carlsson, Kristin Stenerhag, Viktoria Tolstoy, Ebbot Lundberg, Johan Strindberg, Tina Ahlin och Morgan Ågren.

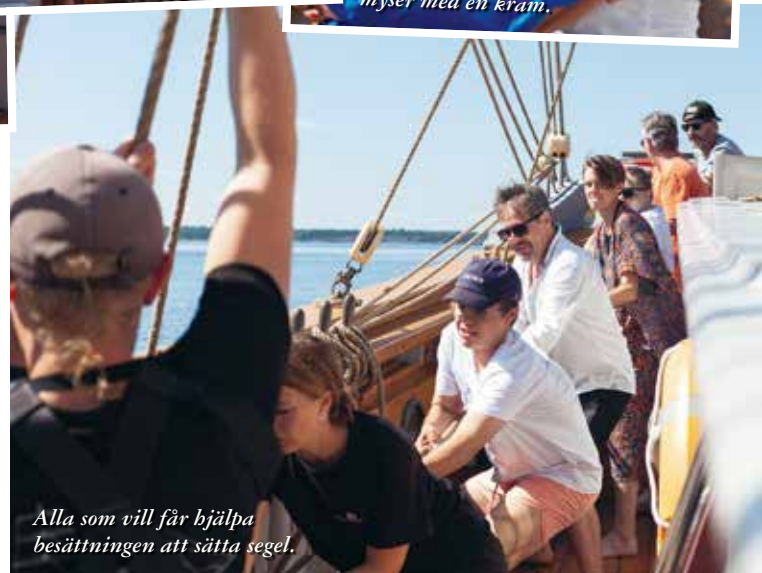
Vid Österskärs havsbad kunde 'Tre Kronor' ankra rätt i blickfånget för publiken.

Krister Jonsson, Tina Ablin och Johan Strindberg jammar på däck.

Peter Carlsson artist och Camilla Nyqvist som jobbar i produktionen myser med en kram.

Alla som vill får hjälpa besättningen att sätta segel.

Tall Ships' Races 2019

— en segling på Nordsjön och i Skagerrak

Statsraad Lehmkuhl på Nordsjön.

Bergen visar sig från sin bästa sida, när vi strax efter klockan tolv på lördagen den 29 juni lämnar kajen nära Hakonshallen, men både sol och värme försvinner redan ute på Byfjorden. Då vi passerat under broarna till Askøy och Sotra har de flesta tagit på sig tröjor eller jackor. Den tremastade barken *Statsraad Lehmkuhl* går för maskin. Det gungar minimalt och riggen fylls av nya ”medseilare”, som passar på att lära sig klättring.

I stället för att gå ut på Nordsjön vid Marstein väljs en sydligare farled, ner mot Haugesund genom Langenuen mellan Stord och Tysnes. Redan innan vi lämnar skärgården börjar fartyget gunga behagligt i dyningar som letat sig in från Nordsjön. Vid midnatt har vi tagit oss igenom en labyrint av små öar söder om Bømlo. I norr syns Utsira. Vi är ute på öppet vatten.

Under natten fortsätter vi att gå för maskin, nu mot en sydostlig styv kuling. Vinden vrider mot väst och det mojar något, men vi sätter ändå enbart märsar och några stagsegel. Det visar sig vara klokt. På måndagen ökar vinden till 6-7 Beaufort och klockan åtta på kvällen noteras en styrka på 8-9 i loggboken – det blåser halv storm. Skagens Odde passeras, och på morgonen

den 2 juli ger den danska kusten lite landlä. Utanför Hals kommer en lotsbåt, med representanter för Aalborg stad, som ska följa med oss på Langerak – Limfjordens östligaste del.

Vi tar också ombord shantysångaren Haakon Vatile, *Lehmkuhls* VD, som snabbt sätter ihop en kör av medseglare. När den stora barken sakta går in mot kajen utanför Aalborgs universitet mannar ett trettio-tal medseglare

fockmastens rår och sjunger shantyn ”We are bound for South Australia”. Den gamla halvarisan får en helt annan mening när vi vet att *Statsraad Lehmkuhl* kommer att anlöpa Sydney under sin planerade världsomsegling 2021-2023. I Aalborg imponerade shantykören så pass att fartyget fick ett pris, för ”Most Spectacular Arrival”. Det skulle senare följas av flera.

Fler än tre miljoner besökare i Aalborg

Aalborg och tvillingstaden Nørresundby, på norra sidan av Limfjorden, tar nu emot segelfartygen i Tall Ships' Races (TSR) för femte gången. De tidigare fyra har sedan starten 1999 lockat 3,1 miljoner besökare och inget tyder på att intresset har minskat. På kajerna vimlar det av nyfikna, som passar på att gå ombord på de fartyg som har öppet skepp, eller ger sig ut på korta turer med ett eller ett par segel satta.

Aalborg har varit ett handels- och sjöfartscentrum ända sedan vikingatiden. Hamnens betydelse minskade efter att Norge 1814 tvingats in i en union med Sverige, men den är idag en av de största i Danmark. Det mesta handelsutbytet med Grönland sker via Aalborg, som också är en viktig utskeppningshamn för cement, containrar och vindkraftverk. Staden är fortfarande Danmarks viktigaste hamn för handeln med Grönland¹⁾.

I Aalborg går det fortfarande att hitta många trivsamma kvarter, vindlande gränder, korsvirkeshus och byggnader med trappstegsgavlar, trots att staden skövats både av krig, industrialism och brutal ny-

byggnation. Stadsplanen verkar här och där ha godkänts av en arkitekt, som fått en överdos av Lego som barn och Aalborgs akvavit som vuxen. Mycket i utvecklingen har ändå varit positivt. Produktion av miljöförstörare, som sprit, tobak och eternit, har ersatts av universitet, kultur och tillverkning av vindkraftverk. Redan år 2008 öppnade arkitektutbildningen i Utzon Center, uppkallat efter aalborgbon Jørn Utzon, som ritade operahuset i Sydney. Idag besöks Aalborg allt oftare av kryssningsfartyg – något som knappast varit möjligt för en skorstensrykande industristad.

Aalborg Söfarts- og Marinemuseum har något för alla

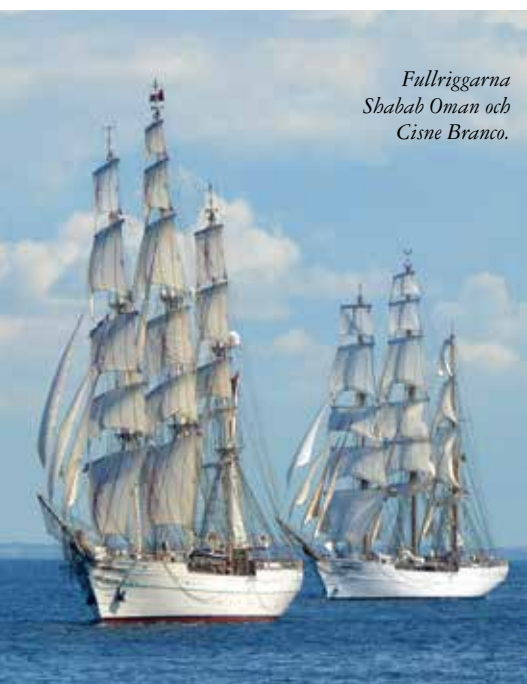
I en tid av snabb förändring känns det ännu viktigare för många i Aalborg att regelbundet påminnas om den tid då hamnen ständigt var full av segelskutor. Varje år passerar många av de seglare som deltar i regattan

Jens Krogh.

"Limfjorden rundt" staden, som också är också hemmahamn för den ketchriggade kuttern *Jens Krogh*, byggd 1899 och barkantinen *LOA*²⁾ från 1922. Båda fartygen seglar med ungdomar så det är många i Aalborg som tidigt fått kontakt med livet till sjöss.

Väster om Limfjordsbron ligger sjöfartsmuseet³⁾ som under Tall Ships' Races drar till sig extra många besökare. Många lockas av att kunna utforska ubåten *Springeren* och torpedbåten *Søbjørnen*, som ligger uppdragna på land, som två stendöda fiskar som slutat sprattla. Den som inte vill krypa in i ett bastuvarmt örlogsfartyg kan i stället gå in i museet, som har föremål med anknytning till alla typer av sjöfart, fiske, navigation och dykning. Här finns modeller av briggarna

Fullriggarna
Shabab Oman och
Cisne Branco.

Holländska barken *Europa*
och en hel rad stora fartyg förtöjda
i Aalborg.

Lolland, Peru, Hvalfisker, Marie Sophie och *Belle of the Clyde* samt en lång rad andra seglare, från vikingaskepp fram till våra dagars skolsegelfartyg.

Gamla minnen och nya drömmar

I hamnen ligger fler än 70 segelfartyg från ett tjugotal länder. Fullriggarna *Shabab Oman II* och *Cisne Branco* har seglat från Oman och Brasilien, barken *ARM Cuauhtémoc* kommer från Mexiko och den nederländska barken *Europa* började segla från Antarktiska halvön mot Aalborg redan i mars. Briggarna *Roald Amundsen* och *Morgenster* ligger inte många meter ifrån oss. Här och var dyker gamla besättningsmän från *Tre Kronor* upp, nu utspridda på nya skutor.

En vandring längs Aalborgs och Nørresundbys kajer väcker gamla minnen till liv. En segling runt Fyn med skonaren *Brita Leth* för mer än fyrtio år sedan, en tur till Skagen med engelska kuttern *Gratitude*, den första skeppsläkarseglingen med fullriggaren *Sørlandet* från New York till Kristiansand 1986 och en rundtur på Azorerna med briggan *Fryderyk Chopin*. Samtidigt som vi som är gamla gubbar går och drömmar om flyddatider drar ett lämmeltåg med barnfamiljer längs kajerna. Många mindre barn frågar högljutt sina föräldrar när de kan få komma ombord och titta närmare på allt nytt och spännande. Flera tonåringar låter blickarna svepa över fartygen, från däck till masttopp.

Svenska skonaren *Ingo* från Göteborg.

En del har säkert redan bestämt sig för att de också vill komma ut och segla.

Kappsegling i lätt bris

Det var ifrån Aalborg kaptenen Jens Munk 1619 gav sig av, med fartygen *Enbjørningen* och *Lamprenen*,⁴⁾ i ett misslyckat försök att upptäcka en ny sjöväg till Indien, genom Nordvästpassagen. Det var också härifrån den femmastade barken *København* gav sig ut på sin sista resa 1928. Det som väntar oss är betydligt mindre farofyllt. Vi hoppas att vår kapten Jens Joachim Hiorth ska kunna upprepa sitt resultat från sista etappen i förra årets TSR, då *Statsraad Lehmkuhl* vann, eller att vi åtminstone kommer att segla bättre än de norska fullriggarna *Christian Radich* och *Sørlandet*, vilket är det allra viktigaste.

Klockan 11.47 den 7 juli går vi över startlinjen 10 M nordväst om Grenen, den yttersta spetsen av Skagens Odde. *Fryderyk Chopin* och flera mindre seglare med modern rigg har redan lagt de flesta fartygen bakom sig, men annars är startfältet väl samlat. Sikten är klar – det blåser en lätt bris, och *Statsraad Lehmkuhl* har alla 22 segel satta. Sakta kommer vi ikapp flera av råseglarna i A-klassen, samtidigt som en del små båtar seglar om oss. Om styrbord har vi *Europa*, *Morgenster*, *Jens Krogh*, ryska "fregatten" *Shtandart*, barken *Alexander von Humboldt* – Bremens gröna seglande badkar. En vackrare syn är de svenska skonarna *Ingo* och *Atene*. På babords sida ser vi fullriggarna *Cuauhtémoc*, *Dar Młodzieży*, *Sørlandet*, *Christian Radich*

Fotnoter:

1. I Aarhus hävdas det lika bestämt att just Aarhus har mest transporter till och från Grönland.
2. LOA är en barkantin som seglar med ungdomar. Hon har tidigare haft namnen Aphrodite, Johanne, Dorrit och Loa. Varför hon nu heter LOA, som i fartygssammanhang är en förkortning för Length Overall, är en gåta.
3. Numera officiellt "Springeren - Maritimt Oplevelsecenter", men är trots det fåniga namnbytet ett riktigt sjöfartsmuseum och det gamla namnet används fortfarande mest.
4. Jens Munk (1579-1628). De som inte har läst boken "Kunglig sjökaptän" har något att se fram emot. Det gäller även Thorkild Hansens övriga böcker.

Tall Ships Races 2019, fortsättning...

och märssegelskonaren *Wylde Swan*. Under den första timmen stängs vår väg av *Cisne Branco*, från Brasilien, men när vinden ökar något lämnar vi henne och de flesta av de andra fartygen bakom oss.

Vinden är nu nordlig och klungan fortsätter med kurs västvärt mot vår första waypoint, som ligger på en linje mellan Hanstholm och Kristiansand, där Skagerrak möter Nordsjön. Kapten Jens Joachim väljer nu att segla bidevind, med kurs mot Norge, vilket visar sig klokt. Sent på kvällen vrider vinden till nordväst. Vi kan nu bekvämt segla vidare, med god marginal till danska kusten. Samtidigt riskerar flera av de andra stora fartygen att hamna i lägervall, hjälplöst driva mot land på läsidan, mellan Skagens Odde och Hirtshals. De måste nu, mitt i natten, vända och kryssa ut från land för att undvika sandrevlarna i Tannis Bugt.

Första plats i A-klassen

Nästa dag vrider vinden från nordlig till sydvästlig och kastar ett halvt dygn senare plötsligt om till nordost. Den andra och tredje dagen av kappseglingen gör *Statsraad Lehmkuhl* två vändningar genom och två undan vinden, vilket tar oss runt den waypoint på Nordsjön vi måste passera, innan kursen kan sättas mot mållinjen vid inseglingen mot Oslofjorden. Hela tiden är sikten klar. Då och då ligger vi i närheten något av de andra segelfartygen. På eftermiddagen och kvällen den 9 juli loggar vi runt 10 knop under två hela vakter. Från att ha legat på femteplats i vår klass, i början av tävlingen, så ligger vi nu tvåa. På morgonen den 10 juli har *Fryderyk Chopin* redan passerat mållinjen. Med det handikapp *Lehmkuhl* har vet vi att vi har drygt fem timmar på oss att korsa mållinjen vid Færder fyr för att vinna i A-klassen.

Klockan 06.40 gör vi en sista stagvändning, som lyckas bra. När *Statsraad Lehmkuhl* passerar mållinjen, öster om Tre-steingrunnen strax söder om Færder fyr, kl. 07.46 vet vi att vi har vunnit den här etappen. Glädjen bland norrmännen ombord blir ännu större när det visar sig att norska *Christiania*, byggd 1896, vunnit B-klassen, för mindre fartyg med traditionell rigg. Bäst av de svenska deltagarna blir *Gratitude*, med skepparen Karolina Malmek, som kom trea i B-klassen.

Ryska fregatten *Shtandart* passerar oss på väg in i Fredrikstad.

Förtöjda i Sirevåg, *Alexander von Humboldt* passerar för maskin.

Redan ute vid Færder möts vi av en staka seglingsentusiaster. In i farleden mot Fredrikstad eskorteras *Statsraad Lehmkuhl* av en tätande svärm med små fritidsbåtar, som nyfiket närmar sig oss och de andra deltagarna i Tall Ships' Races.

Fredrikstad byggdes för att ge skydd mot svenskarna

Den 11 juli ligger *Lehmkuhl* vid Toldbodkajen i Gamlebyen i Fredrikstad, som grundlades 1567, efter att svenskarna bränt ner närbelägna Sarpsborg under det nordiska sjuårskriget. Fredrikstad eldades också upp några gånger innan konflikten mellan de båda länderna ebbade ut. Den gamla befästa delen av staden omges fortfarande av vallgrav och fästningsmurar. Det är lätt att förstå att det här är ett av Norges mest besökta turistmål. Samtidigt är det något av ett mysterium varför Gamlebyen och ön Isegran, inte är med på Unescos världsarvslista – miljön är unik och fantastiskt välbevarad.

En annan turistmagnet i Fredrikstad är de röd vita gratisfärjorna, *Go'vakker Thora* och hennes systerfartyg *Maren*, *Asta*, *Vivi* och *Randi*, som är stommen i Fredrikstads kollektivtrafik. De tar oss över vattnet till stadsdelen Cicignon, längs Vesterelva och ut till ön Isegran, där de andra deltagarna i Tall Ships' Races ligger. Föröver ser vi Fredrikstadsbrons elegant svepande fackverkskonstruktion. Den spänner över Norges största älv, Glomma. Förr i tiden brukade segelfartyg som återvänt hit efter resor i varmare vatten ofta gå längre upp i älven, för att bli av med skeppsmasken, som inte kunde överleva i sötvatten. Vid unionsupplösningen 1905 hade Fredrikstad en flotta på 600 segelfartyg, de flesta byggda i trä. Den tremastade skonerten *Gad* var fram till 1937 Norges sista registrerade seglande fraktfartyg. Nu har staden också fått ett eget flaggskepp – den före detta svenska fullriggaren *Najaden*, som nu fått Fredrikstad som hemmahamn.

Medelhavskänsla längs norska Sørlandskysten

På söndagen den 14 juli är det dags att lämna Fredrikstad. *Statsraad Lehmkuhl* ska leda "Parade of Sails", så vi är först med att läm-

na kaj. För att vända fartyget 180 grader i Glommas snabbt strömmande vatten tar vi hjälp av bogserbåtarna *Bebe*, som drar aktern uppströms, och *Baus*, som puttar på i fören. Det är bra att få ett energitillskott på nästan 4 000 hästkrafter. Jag tänker en stund på det som hände just här under den tyska ockupationen. I februari 1945 kapade norska marinen alla Fredrikstads elva bogserbåtar och tog dem till Strömstad, där de fick stanna under resten av kriget.

På vägen ut mot Færder följs vi åter av flera hundra fritidsbåtar. Färden längs Sørlandskysten går sakta och för maskin, med endast tre stagsegel satta. Den här etappen kallas "Cruise in Company". Vi tävlar inte och varje fartyg väljer sin egen rutt. Vissa hamnar har dock signalerat att de gärna tar emot oss och har förberett olika aktiviteter för segelfartygen.

På måndagen är det så lugnt att det går att ställa en kaffemugg på relingen utan oro för att den ska ramla i sjön. Solen skiner från en molnfri himmel. Dagen fördrivs med riggklättring, brandövning och genomläsning av ISM-koden som fyller en tjock pärm. På *Statsraad Lehmkuhl* finns fler genomtänkta arbetsbeskrivningar och riskscenarier än jag sett på något annat segelfartyg.

Plötsligt händer det. Mitt på dagen den 17 juli, kort efter att vi passerat Lindesnes, glider en medseglare av storråns fotpärt, faller och blir hängande i säkerhetssele. Det slås larm och fyra ur den fasta besättningen går omedelbart upp i riggen. Allt går lika lugnt till som vid en övning. Efter mindre än tjugominuter kan alla andas ut – allt har gått bra. Seglingen fortsätter.

Sju råseglare i Sirevåg

Det är inte många, inte ens i Norge, som har hört talas om Sirevåg, vid Sør-Jærens kust. Här bor färre än 700. Norges största fabrik för att skala räkor, en konservindustri med tillverkning av mer än en miljon hundmatburkar om året och magasin för lagring av konstgödsel med en yta stor som två fotbollsplaner har inte varit några turistmagneter. Sirevåg går dock en ny framtid till mötes. Konferenshotell, en riktigt bra hamn och en vänlig inbjudan att delta i lokala festligheter som ordnats speciellt för segel-

fartygen, är anledningar till att flera stora och små fartyg, på väg från Fredrikstad till Bergen, har samlats här. I den lilla hamnbassängen har vi sällskap av *Sørlandet*, *Christian Radich*, *Morgenster*, *Shtandart*, *Alexander von Humboldt* och galeasen *Loyal*. Briggen *Eye of the Wind*, som inte deltar i kappseglingen, dyker oväntat upp. Hon är på väg till Trondheim och sedan vidare till Shetland, Skottland och Irland. Sedan ska *Eye of the Wind* segla till Kanarieöarna och vidare till Karibien, där hon tillbringar vintern, innan hon återvänder till Europa nästa vår.

Vi lämnar Sirevåg på morgonen och går för maskin längs Jæren och Rogalandskusten. När Ryvardsen fyr passerats går vi in mot Hardangerfjorden. En rad gamla bekräftade dyker upp en efter en. Vi passerar öarna Langevåg, Moster, Stord, Huglo, Skorpo och Tysnes. I sundet mellan Eidsvikøy och fastlandet hinner vi ikapp *Atene*, som har alla segel satta. *Statsraad Lehmkuhl* ankrar upp i Skålavika utanför Rosendal. Det fjällandskap vi nu har omkring oss innebär en dramatisk förändring jämfört med Jærens flacka kust. Det är inte lång väg till glaciärerna på Hardangervidda.

Efter frukost går *Lehmkuhl* vidare mot Leirvik på Stord. Efter ett besök på sjöfartsmuseet och en promenad i strilregnet går färden vidare den vanliga vägen genom Langenuen och förbi Sotra och Askøy. Den 21 juli kommer vi, som sista fartyg in på Vågen i Bergen och lägger till vid Bradbenken, *Statsraad Lehmkuhl*s hemmakaj, som är helt fullpackad med folk. Alla deltagare i Tall Ships' Races är på plats – festen kan börja!

Enigheden är en kopia av den båt som år 1814 förde fem delegater från Bergen till Lærdal, där de fortsatte landvägen till Eidsvoll, för att utforma den Norska Grundlagen, som antogs den 17 maj samma år.

”Skutefest og folkeliv”

”Majestetisk skutefest. Høye skip. Lavt skydekke. Bergen i bunad. Trolsk stemning og folkefest da Tall Ships' Races gikk av stabelen i Bergen.” Bergens Tidendes rubrik och ingress berättar om en stad som har ett mycket nära förhållande till hav och segelfartyg. Den äldsta hamnen, Vågen, mitt i centrum har varit i oavbrutet bruk sedan

Fotnot:

5. ”Spleisebrødet” lanserades 1998 av bageriet Møllerens och har sedan dess dragit in drygt en miljon norska kronor per år till *Statsraad Lehmkuhl*. ”Spleise” betyder splitsa på norska, men också att samla pengar till ett gemensamt ändamål. Varje bröd som säljs ger en krona till underhåll av fartyget.

1100-talet. Hansakoggar, nordlandsjekter, briggar och barkar har försvunnit ur stadsbilden och ersatts av specialfartyg för offshoreindustrin, passagerarkatamaraner och kryssningsfartyg. Därför blir det ett extra stort gensvar när hamnen åter fylls av råseglare. Nästan alla i Bergen har en personlig anknytning till *Statsraad Lehmkuhl*. Varje gång en bergensare köper ett ”spleisebrød”⁵⁾ går en krona till barken, och de flesta som går runt på kajerna har själva varit ute, eller känner någon som seglat med Bergens stolthet.

Under hela tiden vid Bradbenken är det liv och rörelse från tidig morgon fram till midnatt. Försäljning på kajer och olika arrangemang ombord ger betydande intäkter både till *Statsraad Lehmkuhl* och de andra deltagare i Tall Ships' Races. Den vanuatuflyggade skorven *Atyla* har en sjörovarklädd besättning och lever upp till sitt rykte, genom att låta norska barnfamiljer betala 600 kronor, för att de små ska få rita med färgkrita på däck och vika en båt av papper. Roligare barnaktiviteter erbjuds annars gratis på kajerna, tillsammans med en rad olika konserter av mer eller mindre begåvade musiker, som har hög ljudvolym som gemensam nämnare. Men det är fartygen som, bokstavligen talat, är i centrum. Fler än 100 segelfartygsmaster kan ses vid Vågens kajer. I hamnbassängen rör folk omkring i oselvare och andra allmogebåtar. Mest imponerande av de små är kanske *Enigheden*, en replika av en skjutsbåt från 1700-talet.

Med Gratitude på Byfjorden

Den 23 juli börjar med småblåst och råkallt duggregn. Vädret är perfekt för en liten seglingsutflykt. Det går knappt att se hamninloppet i morgondiset. Hela berget Ulriken och toppen av Fløyen är insvepta i låga moln. Svenska Kryssarklubbens *Gratitude* sätter segel redan utanför Nordnes och börjar sedan kryssa på Byfjorden. En ny, mycket ung besättning ska lära känna fartyget inför den kommande kappseglingen. Skepparen Robin Eliasson och hans styrmän Leo Eckerman och Josef Karlsson (alla välkända ombord på *Tre Kronor*) har bestämt sig för att försöka slå *Christiania* och de andra skutorna i B-klassen. Segelsättning och vändningar går fint. Ungdomarna ombord lär sig snabbt och verkar trivas, trots regnet.

Gratitude är byggd i Cornwall 1903, för trälning under segel, en aktivitet som bara kunde utföras i hård bris eller kuling. Det är just sådant väder som rapporterna räknar med att vi kommer att få under kappseglingen till Aarhus.

Hundra års erfarenhet av segling

Bogserbåten *Beagle* hindrar vår akter från att driva ner mot *Rupel* och *Maybe*, två av

Svenska Atene utanför Uskedal i Hardanger, med fjellet Mannen i bakgrunden.

de mindre deltagarna i TSR, när *Statsraad Lehmkuhl* går ut från Bradbenken för att leda ”Parade of Sails”. Det är varmt och soligt när vi lämnar Bergen onsdagen den 24 juli. Den vanliga eskorten av fritidsbåtar är här men också ett par riktiga veteraner, som ångbåten *Stord I* och KNM *Hitra*, är med ute på Byfjorden. Flera småbåtar följer oss ända ut till Marstein fyr och det är först när *Lehmkuhl* är ute på Nordsjön, som de återvänder in till skärgården. I morgon bitti börjar kappseglingen.

Efter en lugn natt kommer jag upp på däck efter frukost. Vi har passerat startlinjen. Morgondimman ligger tät. Det går fortfarande att skönja utkiken framme på backen, men av övriga fartyg syns inte ett spår. När det klarnar, syns *Shabab Oman* något för om oss, om styrbord. På babords läring har vi *Morgenster* och den tyska tremastskonaren *Johann Smidt*. Vinden kommer från sydsydväst och vi seglar rakt västerut, men kan ändra kurs till sydvästlig när vinden vrider mer mot sydost. Efter en stagvändning hamnar vi på kontrakurs, eftersom vinden backat ytterligare. *Lehmkuhl* gör en kovändning och vi kan nu segla söderut, ända till tidigt på fredagseftermiddagen.

Efter en ny vändning, ute på Stora Fiskebanken, fortsätter vi kryssa, nu med kurs mot Jæren. Under lördagens hundvakt loggar vi 12 knop. Mycket mer än så kommer vi inte upp i under den här etappen. Vi har nu veteranen Marcus Seidl som kapten och hans bror David som överstyrmän. Tillsammans har de varit till sjöss under hundra år. De lärde sig ro ungefär samtidigt som de lärde sig att gå och växte upp, i Vancouver, ombord på ketchen *Illabee* och barkantinen *Barba Negra*. Som tonåringar började de segla med norska *Christian Radich*, flyttade till Norge, och har nu arbetat på *Lehmkuhl* sedan 1986. Bröderna Seidl kan berätta om den legendariska seglingen över Nordatlanten 2016, när *Statsraad Lehmkuhl* erövrade ”The Boston Tea Pot Trophy”, efter att under 124 timmar ha seglat 1556 M. En genomsnittsfart på mer än 12,5 knop, under mer än fem dygn, är ett rekord som fortfarande står sig.

Tall Ships Races 2019, fortsättning...

Sent på fredagskvällen ser vi *Wyvern* akterut. Den 18 meter långa ketchen från Stavanger klättrar mödosamt upp för vågbergen, för att sedan rutscha ner med klyvarbommen helt begravd av sjön. Det är först då det blir tydligt hur mycket det blåser. *Statsraad Lehmkuhl* gungar inte speciellt mycket, ens i hård vind. Den gamla barken

lutar bara mer och gör större fart.

De närmaste dyggen ser vi några gånger *Christian Radich* förut, men så småningom allt längre akterut, samt-

idigt som ryska fullriggaren *Mir* och polska *Fryderyk Chopin* seglar snabbare än vi. Ett stabilt högttryck över centrala Skandinavien ger oss motvind. Vi kryssar mellan Danmark och Norge och försöker att inte komma för nära norska kusten för att slippa motström. På söndagen den 29 juli når vinden åter kulingstyrka. På måndagen har vi en halv vind och seglar för babords halsar. Det lutar åter rejält och farten är mer än 12 knop. På kväl-

Christian Radich och Wyvern.

Leo Eckerman, Robin Eliasson och Josef Karlsson med Gratitudes pokaler.

Pokaler och plaketter till Gratitude

I småregnet i Bergen har de tre befälarna ombord på Svenska Kryssarklubbens *Gratitude* just lyssnat på sjörapporten: Kuling och motvind, perfekt väder för en vinnande kryssning med en engelsk kutter.

Skepparen **Robin Eliasson** och hans styrmän **Leo Eckerman** och **Josef Karlsson**, som många gånger seglat tillsammans på briggen *Tre Kronor*, visar upp pokalen för totalsegern i B-klassen. De vann även andra kappseglingsetappen. På den första kom skepparen **Karolina Malmek** trea, vilket bidrog till totalsegern. *Gratitude* fick dessutom pris för att ha seglat med den yngsta besättningen.

Céline Petersson, 18 år, fick den hedersamma årliga utmärkelsen Torbay Cup, för "outstanding individual achievement and personal effort". ■ /HGØ

len mojar det. Det är enbart bramsegel och röjlar som driver oss framåt. Ett nu nästan stilla hav skimrar i ljuset från solnedgången. Ett par lyckade stagvändningar gör att vi klarar oss runt Skagens Odde. Vi räknar med att gå i mål tidigt i morgon.

Gratitude vinner sin klass trots usla segel

På tisdag morgon 30 juni passeras mållinjen nordväst om Skagen Fyr, nästan på minuten fem dygn efter start. Vi har gott sällskap. *Gratitude* har hållit jämna steg med flera av de betydligt större fartygen. Hon lever nu upp till högt ställda förväntningar genom att vinna B-klassen. Prestationen är extra beundransvärd genom att briggseglarna Robin, Leo och Josef har drabbats av en hel del oförutsedda problem ute på Nordsjön och Skagerrak. Storseglet har skörat, ett skothorn har lossnat och det har varit problem med ett toppsegel. Men – slutet gott allting gott – i Aarhus var det *Gratitude* som tog emot flest priser och utmärkelser av alla deltagare i årets Tall Ships' Races.

Aarhus satsar på vindkraft och återvinning

När Aarhus för tredje gången tar emot TSR, är miljömedvetenhet ett viktigt tema. Sopsortering är en självklarhet. Alla matrester förvandlas till biogas. All elektricitet till de olika arrangemangen i hamnen levereras av vindkraftsparken Rødsand II. Möblerna i de tält som ska ge matgäster skydd för regnet kommer från en återvinningscentral. Men det blir inget oväder. Varje dag skiner solen. Aarhus bjuder också på ett rikt utbud av riktig musik på lagom ljudnivå. Klassisk femtiotalrock, blues, folkmusik och jazz verkar tilltala både barnfamiljer och pensionärer. En liten påminnelse om att vi inte lever i en perfekt värld är *Shabab Omans* kraftigt dunkande dieselosande generator. En vänligt leende turbanpnydd officer förklarar det hela med två ord – "bad technology". Den tillfälliga lösningen på problemet är mycket originell. Dunkandet från hjälpmaskinen dränks effektivt av en säckpipsorkester. Motorbullret blir som en extra bordunt och blir en del av den stora folkfesten.

Avslutningen av årets Tall Ships' Races i Aarhus kunde knappast ha blivit bättre. Hamnen har flera gånger stått värd för evenemanget och allt fungerade perfekt, både vad gäller aktiviteter i land och ombord på fartygen. Det avslutande fyrverkeriet var lika storslaget som det i Aalborg. Tall Ships' Races 2019 bjöd inte på några riktigt långa seglingsetapper, men på *Lehmkuhl* var alla förstas nöjda med en första- och en andraplacing i A-klassen. Vi fick även ett pris för

Statsraad Lehmkuhl förtöjt vid sin hemmakaj i Bergen. Notera solcellerna på taket.

mest internationella besättning, med deltagare från 16 olika länder. I Aarhus såg också matrosen Oskar Einarsen till att vi vann första pris i "Crew parade", genom att leda shantysången då vi gick genom Aarhus gator.

Aalborg, Fredrikstad, Bergen, Aarhus och lilla Sirevåg är fem hamnar, som under en dryg månad visat en stor gästfrihet mot nära hundra segelfartyg och flera tusen besättningsmän. De har också givit sammanlagt många hundra tusen besökare nya intryck och upplevelser och möjlighet att bekanta sig med fartyg från en rad olika länder. Segling, strävan efter en ren miljö, hållbar utveckling och ungdomsarbete är frågor som engagerar många av deltagarna. Det är roligt att de här koncepten delas av så många fler fartyg än briggen *Tre Kronor* och att de dessutom kan kombineras med internationell segling. Aalborg, Fredrikstad, Bergen och Aarhus är också alla hemmahamnar för segelfartyg som fungerar som flytande ambassadörer för sina hemstäder. De fyra hamnarna kommer säkert att återkomma som värdar för framtida Tall Ships' Races. Aalborg är redan klar som värdhamn 2022.

En dröm på Skagerrak

Så skiljs vi åt. Barken *Cuaubtémoc* och fullriggaren *Cisne Branco* ger sig iväg mot Rostock, innan de seglar hem till Sydamerika. Betydligt kortare hemsegling har *Atene*, *Astrid Finne*, *Gratitude*, *Ingo* och den lilla ketchriggade *Westwind af Göteborg*. Det är glädjande att så många svenska fartyg deltog. Speciellt nöjda måste *Gratitudes* besättning vara.

Briggarna *Morgenster* och *Roald Amundsen* ska båda till festivalen Hanse Sail i Rostock, det största årliga evenemanget för segelfartyg i Östersjön. Polska *Fryderyk Chopin* är på väg

Mexikanska Cuaubtémoc spektakulärt belyst och det storslagna fyrverkeriet i Aarhus.

till Medelhavet och seglar i november över till Martinique. Någon gång i vinter kommer hon säkert att stöta på briggkollegan *Eye of the Wind* som också kryssar i Karibien.

På *Lehmkuhl* går vi sakta för maskin, längs Jæren. Kappseglingen är slut. Vi har inte så många medseglare ombord och allt är lugnt. Utanför Stavanger slumrar jag till en stund och drömmer lite om briggar... halvt vaken halvt sovande tänker jag på den tid när stadens hamn var full av segelfartyg, många av dem briggar. De seglade från Norge till England med last av is och till Portugal, Spanien och Afrika, med torrfisk. De seglade till Sydamerika och Australien. På Stavanger Sjöfartsmuseum finns det skeppsporträtt av briggar som *Den Raske Bonde*, *Harmonie*, *Enigheden*, *Bestemoer*, *Nordlyset*, *Helmich*, *Johanna Margaretha* och många fler. Tänk om Stavanger med sina oljepengar kunde låta en av dessa briggar återuppstå.

Allt handlar inte om briggar. När jag vaknar känner jag mig väldigt nöjd med att vara ombord på barken *Statsraad Lehmkuhl* ytterligare några dagar, innan avmönstringen i Bergen. Det här är ett fartyg där det är lätt att trivas både med besättning och medseglare. Under transportsträckorna följer också ofta anhöriga till besättningen med. Det är speciellt roligt att segla med barn ombord. Det är mycket som är olikt, men något som verkligen förenar *Lehmkuhl* och *Tre Kronor* är det intresse och den stolthet besättningarna känner för sina fartyg.

Tall Ships' Races 2020 och 2021

Nästa år kommer Tall Ships' Races i Europa att starta i Lissabon den 2 juli och sedan gå, via Cadiz och A Coruña, till Dunkerque, där evenemanget avslutas den 9 augusti.

Tre Kronor kommer inte att delta, men det finns många andra fartyg att segla med. Information om deltagande fartyg kan fås genom Sail Training Internationals hemsida, eller direkt från de fartyg som nämnts i denna artikel. Tall Ships' Races år 2021 kommer att vara ett utmärkt tillfälle att visa upp *Tre Kronor* för flera hundra tusen östersjöbor. Seglingen startar då i Klaipeda, Litauen, den 27 juni, och går sedan till Sankt Petersburg, Tallinn, Mariehamn och Stettin, där den avslutas den 3 augusti.

Jag hoppas att briggen *Tre Kronor* kommer att ges möjlighet att delta i hela Tall Ships' Races 2021 och visa upp sig tillsammans med de alla andra fartygen. Jag hoppas också att *Statsraad Lehmkuhl* hinner delta 2021, innan hon ger sig ut på sin jorden runt-segling. Kappseglingsduellen mellan *Tre Kronor* och *Statsraad Lehmkuhl*, mellan Falsterbo och Helsingfors 2013, är fortfarande ihågkommen på båda fartygen. Vi får se vem som vinner 2021! ■

/HANS GUNNAR ØVERENG
SKEPPS- OCH SJÖMANSLÄKARE

Tall Ships' Races 2020 och 2021

År 2021 blir ett perfekt år för *Tre Kronor* att visa upp sig i fem viktiga östersjöstäder. Seglingen går då från Klaipeda till Sankt Petersburg, Tallinn, Mariehamn och avslutas i Stettin.

Nästa år kan inte *Tre Kronor* delta, då seglingen går från Lissabon till Cadiz, A Coruña och Dunkirk, men det finns andra fartyg att segla med. Det största urvalet går att hitta genom Sail Training Internationals (STIs) hemsida: sailtraining-international.org, men det går också att vända sig direkt till något av de segelfartyg som brukar delta:

- Briggen *Fryderyk Chopin*, fryderykchopin.pl
- Briggen *Morgenster*, zeilbrik.org

- Briggen *Roald Amundsen*, sailtraining.de
- Barken *Europa*, barkeuropa.com
- Barken *Statsraad Lehmkuhl*, lehmkuhl.no
- Fullriggaren *Christian Radich*, radich.no

/HANS GUNNAR ØVERENG

Den första råseglaren med hybridteknik

I år blir *Statsraad Lehmkuhl* världens första råseglare med laddhybridteknik. En kombinerad axelgenerator och elmotor, utvecklad av Rolls Royce i samarbete med ABB, kommer att ge fartyget helt nya framdrivningsmöjligheter. Under segling i mer än 8

Förstemaskinist Jonas Magnusson och sonen Isak visar axelgeneratorn/elmotorn från Rolls Royce.

knop beräknas ström genererad av propellerrotationen kunna försörja alla elförbrukare, som belysning, luftkonditionering, kyl- och frys samt avsättning av havsvatten. Batteribanken kan också laddas av huvudmaskin eller hjälpmotorer och reservaggregat. Rederiets kontorsbyggnad vid Bradbenken i Bergen har också försetts med 300 kvadratmeter solceller, som kan stå för laddningen då *Lehmkuhl* ligger vid kaj.

Tanken är att helt undvika avgasutsläpp vid manövrering i hamnar, samt under kortare turer helt för maskin. *Lehmkuhl* har gjort 5,5 knop vid försök med elmotordrift. Nu i september installeras en tre ton tung batteribank, från Tesla. Om allt fungerar hoppas *Statsraad Lehmkuhl* att bli världens mest miljövänliga råseglare. ■ /HGØ

Fredrikstads världsarv, Gamlebyen, Isegran och fullriggaren *Najaden*

Fredrikstad grundlades redan 1567. I den centrala delen av den ursprungliga befästa staden finns byggnader från 16-1800-talen bevarade. Gamlebyen är ett av Norges mest besökta turistmål. På ön Isegran finns också gamla fortifikationer, men även ett varv med slip, trä- och riggverkstad, smedja och bronsgjuteri. Här renoveras segelfartyg och historiskt intressanta motor- och segelbåtar. Nestorn bland de fartyg som är knutna till ön är den gamla segelskutan *Jelse*, som är byggd redan på 1760-talet och har gått i fraktfart i 200 år. Fredrikstads flaggskepp, fullriggaren *Najaden*, ligger också förtöjd vid Isegran. Hon byggdes 1897 vid Karlskrona örlogsvarv, som skolfartyg för skeppsgosseakären. Denna verksamhet pågick ända till 1938. Från 1946 till 2014 låg hon i Halmstad. *Najaden* såldes 2014 till det

ideella aktiebolaget Fullriggaren *Najaden* AS. Hon renoveras nu med hjälp av frivilliga insatser. Enligt planen ska hon åter vara i seglande skick 2032. *Najaden* är nära 50 meter lång. Hon är idag den enda kompositbyggda fullriggare som flyter på egen köl. Två andra finns bevarade, men står båda på land, *Cutty Sark* i London och *City of Adelaide* i Adelaide, Australien. ■ /HGØ

Amanda (längst till höger) har tillsammans med matros-kollegorna Malin Hansson och Henry Schollin genomgått inför klättring med elever från Marina läroverket.

Amanda Högdén

– briggens nästa skeppsläkare?

För ungefär 15 år sen, när *Tre Kronor* fortfarande hette *Stockholmsbriggen* och inte ens var sjösatt, tillbringade tonåringen Amanda Högdén varje lördag med underhållsarbete på tvåmastade skonaren *Atene*, Tjörns stolthet.

– Jag tyckte det var kul att lära sig riggen och hur båten fungerar, och sen var jag med på seglarläger på *Atene*, berättar Amanda.

Sedan var det dags att välja gymnasieskola. Mamma Högdén föreslog den seglande gymnasieskolan, T/S *Gunilla*.

– Hon propsade verkligen på det, det skulle vara bra för mig, sa hon. Och det var det ju!

Eleverna på *Gunilla* seglar tre månader varje läsår, och har då lektioner ombord, förutom att man lär sig segla. Övrig tid går man i "vanlig" skola och bor inkvarterad i familjer på Öckerö.

– Det var verkligen fantastiska år, säger Amanda. Alla skolkamraterna var så goa människor – trevliga, ambitiösa, och alla tog hand om varann. Fortfarande har jag minst tio vänner från skoltiden som är mina absolut bästa kompisar, såna som man kan ringa när som helst om vad som helst.

Det var tio år sedan Amanda tog studentexamen och mönstrade av från *Gunilla*. Men på sista seglingen träffade hon Ira

Glad, som var vaktledare och hade seglat på *Tre Kronor*. Ira föreslog att Amanda skulle ta kontakt med Briggen Tre Kronor. – Briggen behöver såna som du, och du behöver segla briggen, sa Ira till Amanda.

Sagt och gjort, Amanda hörde sig för om briggen behövde en jungman.

"Du är välkommen att mönstra på i morgon, i Furusund, om du vill", fick hon höra.

Så det var bara att trassla sig upp till den avlägsna lilla håla, dit mycket få bussar går, och inga tåg...

– Men när jag äntligen stod där i hamnen, låg det ingen båt där. Men efter en kvart-tjugo minuter kom hon inseglandes, vilken vacker syn!

Till Köpenhamn mitt i vintern

Sedan seglade Amanda med ner till Köpenhamn i december 2009, när briggen deltog i FN:s miljömöte. Och visst hade Ira rätt, briggen behövde Amanda, och vice versa.

– Jag seglade som jungman sedan, lite till och från till 2011. Men jag ville bli matros, ville känna att jag klarade av att ge order och veta vad som behövde göras.

När väl det målet var uppfyllt sökte Amanda in på läkarlinjen och kom in.

Nu i juni, 5,5 år senare, tog hon sin läkarexamen på Karolinska Institutet i Stockholm.

– I examenspresent fick jag av Hans Gunnar Överengen (legendarisk skeppsläkare på briggen – och många andra fartyg) en hel hög med böcker som man måste plöja igenom för att jobba som skeppsläkare interna-

Amanda som jungman på Tre Kronors spektakulära vintersegling till och från Köpenhamn i december 2009.

tionellt, berättar Amanda och skrattar. Och det skulle ju vara spännande att göra nån gång.

Forskartjänst

Men först ska Amanda ägna sig åt en deltidsforskartjänst på SÖS. Hon ska studera en del inflammatoriska tarmsjukdomar, som ulcerös colit och Crohns och om de eventuellt har en koppling till cancer. Resten av arbetstiden blir som underläkare - kirurg på SÖS.

Sedan några år tillbaka är Amanda dessutom med i föreningen Briggen Tre Kronors styrelse. Hon ansvarar för att hitta på program till briggen-måndagarna.

Amanda har gjort två omgångar som utbytesstudent på Aarhus Universitetsbospital i Danmark.

– Det är kul, det har börjat komma riktigt mycket folk till de här träffarna, säger Amanda. Men jag skulle vara glad om jag kunde få in nya tips på människor som kan komma och hålla föredrag eller visa bilder eller film eller vad man nu kan hitta på. Jag börjar få slut på idéer...

Första måndagen i varje månad är det alltså Briggen-måndag. Då är alla briggen-medlemmar välkomna till Kolskjulet på Kastellholmen för en intressant kväll, med soppa och smörgås till hemula priser, och med möjlighet att inmundiga en stilla öl.

Programmet står på hemsidan och brukar mejlas ut när det är spikat och klart.

Utbytesstudent

Amanda har förstås inte lagt seglingen på hyllan – den har bara fått stå tillbaka lite under läkarstudierna. En del av studietiden har Amanda dessutom tillbringat i Århus, som utbytesstudent i Erasmus-programmet.

– Jag gillar Danmark och ville lära mig danska, så jag tog chansen att plugga två terminer där. Så nu kan jag jobba som läkare i Danmark också om jag vill, säger Amanda.

Än så länge får vi ha Amanda kvar i landet. Kärleken, forskar- och underläkarjobbet

Amandas senaste studieutbyte var i Argentina på Mendozas stora centralsjukhus. I samband med det sprang Amanda Mendozas halvmaran på 1 timma och 40 minuter vilket är personligt rekord!

på SÖS och engagemanget för briggen håller henne kvar i stan.

– Det finns en särskild sorts glädje på briggen *Tre Kronor*, säger Amanda. Vi trivs så bra ihop, sätter en ära i att hålla fartyget i bästa skick, att segla henne så bra som det går, och de som jobbar i besättningen gillar verkligen att segla!

– Att briggen är nybyggd tror jag också har en viss betydelse, säger Amanda. Det gör att vi alla som arbetar ombord kan känna att vi är med och bidrar till *Tre Kronors* historia. ■

/ KERSTIN OTTERSTÅL

Hydrographica-kort till Tre Kronor

Tre Kronor af Stockholm har nu genom en gåva av **Lars Granath**, grundare av sjökorts-företaget Hydrographica, försetts med senaste upplagan av företagets detaljerade skärgårdskort över Stockholms- och Södermanlands skärgårdar.

Hydrographica framställer mycket detaljerade specialsjökort för båtsporten över svenska skärgårdar, insjöar och vattendrag. Sjøkorten görs i skala 1:10 000 och är framställda genom bearbetning av aktuella flygbilder kompletterat med omfattande mätningar i fält. Genom sin större skala rymmer sjökorten mer information än Sjöfartsverkets kort. Lasse Granath har 40 års erfarenhet av sjökortsproduktion och är utbildad naturgeograf och biolog. Förutom arbetet med sjökortsproduktionen är Lasse flitig föredragshållare. Under Briggenbladets pressläggning har han föreläst på oktober månads "Briggmåndag" och återkommer framöver med föredrag om ortsnamn i skärgården. ■ /PB

Lasse är då och då skeppare på kuttern "Sunbeam", här står han framför hennes styrbytt.

Skeppare Allan räknar med att ha stor glädje av sjökorten.

Grundkunskaper 9

Den här gången handlar det inte om ett specifikt grund, utan om ett helt område, där *Tre Kronor af Stockholm* ofta passerar igenom. Nämligen **sjökort 6163 Dalarö** som är ena sidan av övningsjäkörtet 616 Dalarö-Nynäshamn. Detta sjökort används som övningskort för dem som ska ta förarintyg på ostkusten.

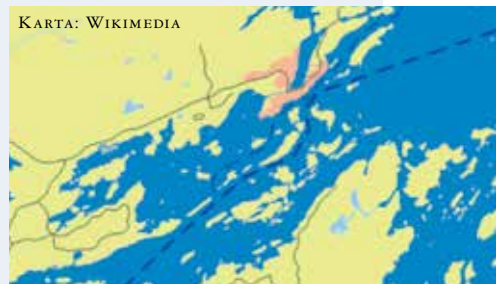
Den inre leden förbi Dalarö fanns beskriven i text redan på medeltiden - **Kung Valdemars segelled**. Här passerade i stort sett alla handelsfartyg från kontinenten på väg till hamnar ända bort i Finska viken. Vid Dalarö stoppades fartygen under hundratals år för att betala tull – Stora sjötullen. Tullverksamheten i Dalarö upphörde så sent som 1928. Dalarö var även Sveriges största lotsplats mellan år 1730-1830. I äldre tider var det kustbefolkningen som lotsade fartygen en dagsresa eller två med den egna båten på släp. Fartygen stannade efter en dagsetapp vid en trygg hamn där det ofta fanns en krog och lotsen rodde eller seglade hem och en ny lots tog vid.

Leden vid Dalarö består av två ledalternativ som strax ost om samhället delas upp i tre olika riktningar nordostvärt. Dessutom går en annan led mellan Ornö och öraden syd om Dalarö. Några av fyrarna från syd och nordvärt har fantasieggande namn som: Dalarö skans, Riksdalerskär, Genböte och Piltholmsknall. Hur knepig ledpassagen kan vara avslöjas av namnet på grynnorna mitt emot Piltholmsknall - "Nälsögonen"...

Trots lotsning hände många grundstötningar och även olyckor med ankrade och vintertid infrusna fartyg som fattade eld. Med bara några distansminuters radie från Dalarö ligger en mängd äldre skeppsvrak på havsbotten. Många är sedan länge välkända, som *Gröna Jägaren* och regalskeppet *Riksäpplet* vilka sjönk i storm 1676. Resterna av *Riksäpplet* ligger vid Äppleskär och besöktes av kung Karl XVI Gustav när han var aktiv sportdykare på 1970-talet. Ett annat är *Jutholmsvraket* som ligger bara några tiotal meter utanför fyren på Jutholmen. Mitt emot Jutholmen vid båtmacken och strandpromenaden ligger flöjten *Anna-Maria*, tidigare kallad *Saltskutan*. Uppe vid Edesön ligger den spektakulära lilla fregatten *Bodekull* som sjönk 1678. Ungefär en kabellängd ost Dalarö fyr är en farledskorsning och ett 2,7 metersgrund omgivet av fyra prickar. Där gick briggen *Gerda Gävle* på grund för ett tiotal år sedan, men hon blev inte vrak. ■ /PER BJÖRKDAHL

FOTO: PRIVAT

KARTA: WIKIMEDIA

NÅGRA KÄLLOR: https://sv.wikipedia.org/wiki/Kung_Valdemars_segelled, <https://www.sjohistoriska.se/marinarkologi/vrak-i-ostersjon>.

Medlemsworkshop

– framtiden för vår förening

Nora Giertz
ledde work-
shoppen,
till vänster
Amanda
Högdén.

Känslan när seglen vecklar ut sig av vinden, när jag styr den stora båten eller när jag träffar vännerna i Kolskjulet – det är några av anledningarna som nämndes under briggmåndagen till att engagera sig i föreningen.

Den 2 september var vi nästan 50 personer som träffades i Kolskjulet för att prata om framtiden för föreningen Briggen Tre Kronor. Vi pratade om vad som lockar personer att bli medlemmar, att bli aktiva i föreningen och att boka in sig på seglingar. Vi pratade också om sätt för föreningen att leva i minst 100 år, och stötta bolaget att få ekonomin i balans.

Nora Giertz, intendent på briggen under de senaste 6-7 säsongerna, inledde kvällen och berättade att målet med vår workshop var att ge så kloka medskick som möjligt till styrelsen som sedan kommer att se över vilka idéer som går att genomföra, och när.

Ordförande Josefin Sollander berättade att bolagets rekonstruktion har blivit klar tack vare att långivare skrivit ner eller skri-

Vill du bli aktiv i föreningen?

Föreningen Briggen Tre Kronor har förmånen att vara en växande förening, till skillnad mot många andra föreningar. Under de senaste åren har antalet medlemmar ökat lite i taget, och vi är nu över 2 300 medlemmar.

Du som är medlem, men som inte är med i en arbetsgrupp, är varmt välkommen att höra av dig. Kanske någon av dessa passar dig?

Öppet skepp

Genom att synas på mässor, hålla båten öppen för förbipasserande och ta fram idéer för marknadsföring ser den här arbetsgruppen till att synliggöra Briggen Tre Kronor. Gruppen behöver dina idéer! Kontakta gunnar.lund@briggentrekronor.se.

Rigg- och underhållsgruppen

Här finns en grupp med stor erfarenhet av att tillverka riggdelar, sköta underhåll med mera. Det finns en välutrustad verkstad i Kolskjulet på Kastellholmen dit du är välkommen på tisdagar efter klockan 14. Du kan också kontakta ba.dagnell@briggentrekronor.se.

Briggenbladet

Vi som ingår i redaktionen för Briggenbladet arbetar också ideellt. Kanske har du någon idé på vad som bör komma med i bladet, eller vill skriva någon enstaka text? Eller kanske vill du ingå i vår redaktionsgrupp mer permanent? Kontakta per.bjorkdabl@briggentrekronor.se.

Briggenmåndagarna

Första måndagen i månaden ordnas Briggmåndagen i Kolskjulet på Kastellholmen el-

ler ombord på fartyget. Hör av dig med idéer på teman för de måndagarna, eller anmäl ditt intresse att hjälpa till att ordna dem hos amanda.bogden@briggentrekronor.se.

Besättningsgruppen

På seglingarna består besättningen till en viss del av volontärer. Det ingår bland annat att sköta rigg och segel under seglatsen, inklusive att klättra i masterna. Det kallas för att vara jungman. Du som är intresserad av att ingå i besättningsgruppen kan maila till mats.andersson@briggentrekronor.se.

Du kan läsa mer om de olika grupperna och även vilka krav som ställs på dem som ingår i besättningsgruppen på www.briggentrekronor.se/var-verksamhet/foreningen/verksamhet/. Där hittar du också telefonnummer till alla i styrelsen.

vit av sina lån. Det innebär att vi nu har ett hoppfullt läge, men fortfarande en ansträngd ekonomi, så det behövs fler stora inkomstkällor.

Föreningen har utvecklat en grund som styrelsen vill fortsätta att utgå ifrån: Bra segling i en båt som är riktigt bra byggd, gott sjömanskap, stort engagemang för Östersjön och inkluderande av ungdomar.

"I en förening stannar vi så länge vi tycker det är kul" sa en av deltagarna. Så – vad är det som är kul med föreningen Briggen Tre Kronor? Flera som svarade på det under kvällen nämnde känslor – känslan då seglen vecklas ut, när hen styr båten eller när hen träffar sina vänner i föreningen. Jag tycker det var inspirerande att höra dem som berättade om sin personliga relation till briggen.

"Vi har byggt ett häftigt fartyg. Det har varit vår historia ett tag. Vi behöver skapa fartygets historia" menade **Magnus Ström**, styrelseledamot i föreningen Briggen Tre Kronor sedan många år tillbaka. Många förslag på vilka seglingar som skulle kunna skapa

Medlemmarna lyssnade inledningsvis för att sedan gå över till gruppuppgifter.

sådan historia togs upp – till exempel att ha olika teman som specifika grupper kan vara intresserade av, att vara med i Tall Ships' Race eller att ha exklusiva seglingar i samarbete med Visit Stockholm.

Jan Olsén menade att "för att locka folk behöver vi salta upplevelsen med något extra", vilket han själv har bidragit med bland annat genom guidning till fyrar och spaning efter örn och säl. Andra idéer som lyftes var att samarbeta med Skärgårdsstiftelsen, Svenska Kryssarklubben och idrottsföreningar vid olika företag.

Antalet medlemmar i föreningen har ökat något de senaste åren, men det vore bra att vara många fler. Några idéer: Ett sätt att inkludera fler är att ordna familjesöndagar och till exempel knopskola ombord på briggen då hon ligger vid kaj. Vi kan marknadsföra oss till dem som vill semestra på klimatsmart sätt och sälja in oss med 100-årspektivet som en motvikt till kvartalsekonomin. Vi kan också se till att ha information på flera språk – en översättare rekryterades vid sittande bord under kvällen. ■

/LENA NIEMI BIRGERSDOTTER

Båbyggare Thomas Lindholm inspekterar Alantas åttonde bordsvarv.

Åländska båtbyggen på gång

I Sjökvarteret i Mariehamn är två nybyggen på gång, som vi varmt rekommenderar våra Briggen-medlemmar att besöka.

Ett är **Projekt Emelia**, där målet är att bygga en "ny *Albanus*", som ska segla med skolklasser och andra ungdomar, och gärna vuxna också för den delen. Galeasen *Albanus* sjösattes 1988 och börjar bli sliten.

Projekt Emelia har förstås även syftet att ta tillvara och bevara åländsk skeppsbyggar-konst. Förra våren fick projektet en anonym donation på 100 000 euro. Liksom vid bygget av *Tre Kronor* jagar projektet sponsorer och donationer för fullt.

Efter resning av de fyra första spanten har bygget haft sommaruppehåll, i väntan på nytt virke. Nu väntas en ny sändning ek från Danmark, och bygget fortsätter i höst.

Sjösättning planeras till 2023, med jungfrusegling året efter. Läs mer på www.emelia.ax

Jakten Alanta, ett projekt i något mindre skala, har å andra sidan kommit betydligt längre. Hon byggs i åländsk furu, på klink, utan mallar. Att den byggs på klink betyder att man inte sätter upp spant först, utan lägger bord efter bord nerifrån kölen, med nedre delen "omlott" med bordet under, så att man fäster varje bord i nästa. Spanten passas in när bordläggningen är klar.

Emelia består än så länge av fyra resta spant.

"Det här är en metod som är svårt att bemästra eftersom man inte har spantmallar att utgå ifrån, men i gengäld kan man få ett starkt skrov med harmoniska linjer", enligt *Alantas* informationsfolder.

Jakten har en mast men för tämligen mycket segel. Det var en vanlig fraktbåt på Åland på 1800-talet för både gods och passagerare. *Alanta* ska bli däckad och få övernattningsmöjligheter för mindre sällskap. Även bygget av *Alanta* har som syfte att bevara hantverkskunnande samt att "berika Åland med en välseglande jakt som kan användas till bland annat ungdomsseglingar", enligt foldern. *Alantas* sjösättning och jungfrufärd är planerad till 2021, då Tall Ships' Races gästar Mariehamn. Läs mer på www.alanta.ax ■ /KERSTIN OTTERSTÅL

Skeppsbyggmästarnas segling

Vid temaseglingen "Skeppsbyggmästarnas segling" den tionde september höll *Tre Kronors* båda skeppsbyggmästare **Gustaf Dillner** och **Korhan Koman** föredrag om bygget av fartyget.

Efter avslutat föredrag överlämnade **Jan Smith** från föreningens styrelse varsitt diplom med anledning att båda valts till hedersmedlemmar vid föreningens årsmöte den 27:e maj. ■

/PER BJÖRKDAHL

Korhan Koman, Jan Smith och Gustaf Dillner.

Avsändare: Föreningen Briggen Tre Kronor
Örlogsvägen 11, Kastellholmen, 111 49 Stockholm

Briggen får besök av en drottning

När *Tre Kronor* sakta seglar längs Stadsgården, med sju råsegel satta, är det kanske någon av flanörerna på kajerna som tänker på hur Stockholm kan ha sett ut för ett par hundra år sedan – på segelfartygens tid.

Ombord på briggen har vi förflyttats ända tillbaka till det sena 1500-talet. Tidsresan har möjliggjorts av ingen mindre än drottningen Katarina Jagellonica (1526-83), som står på fördäck och berättar om sina intryck av den svenska huvudstaden.

Katarina (på polska Katarzyna Jagiellonka) berättar både drottninglikt och ödmjukt. Hon talar med oss om sin första resa till småstaden Stockholm, för att hälsa på sin svärfar - Gustav Vasa. Hon var uppvuxen som prinsessa i Polens huvudstad Krakow och hade nu gift sig med hertig Johan och bodde med honom på Åbo slott. När Gustavs lynnige son Erik (den XIV) lät arrestera sin bror för högförräderi, höll Katarina honom sällskap, under fyra års fångenskap, på Gripsholms slott. På *Tre Kronor* visar hon stolt upp sin vigselring och berättar att den bär inskriptionen *Nemo nisi mors* — Inget utom döden. Valet att gå frivilligt i fängelse tillsammans med sin make var självklart för Katarina Jagellonica. Sedan vände historien. Erik förgiftades med ärtsoppa, Johan blev kung (Johan III) och det blev senare även hans och Katarinas son Sigismund. Efter sju år på tronen blev

Sigismund avsatt av sin farbror Karl, som utropade sig själv till kung (Karl IX). Den som myntade uttrycket "släkten är värst" kanske tänkte just på familjen Vasa.

Victoria Enefors, som hon heter till vardags, är skolkuratoren som kom till Sverige från Warszawa då hon var sju. Redan som elvaåring blev hon fascinerad av Katarina Jagellonica, den polska prinsessan, som kröntes till drottning av Sverige. Victoria har själv sytt den klänning som drottningen ses bära på ett porträtt. Den är prydd med 2 800 pärlor och förstärker intrycket av att vi träffat någon från en svunnen tid. Victoria har rest i Katarinas fotspår, med sin dräkt, och besökt platser som Uppsala, Vadstena, Lublin

och Krakow. I oktober kommer hon att uppträda i en, än så länge hemlig, aktivitet i Mariefred och på Gripsholms slott.

Att låta Katarina Jagellonica återuppstå 450 år efter sin kröning och berätta om sig själv och sin tid är ett mycket lyckat sätt att levandegöra historien. Tillfället är nog valt. Victoria Enefors är just 450 år yngre än sitt alter ego och planerar att fortsätta gestalta henne. Jag tror att alla som var med på *Tre Kronor* den 7 och 8 september lärde sig något nytt. Det var nog inte många av oss som visste att Drottningholms slott uppkallats efter Katarina Jagellonika, och att det var hon som introducerade gaffeln, i det då ganska efterblivna Sverige. ■

/HANS GUNNAR ØVERENG

Samling på fördäck före losskastning. Två seglingar blev fulltecknade och en extra arrangerades.